

Džefri Ford

Portret gospođe Šarbuk

Prevela s engleskog
Aleksandra Čabraja

MONO I MANJANA
2010.

*Za Lin,
Jedinstvenu, misterioznu i prelepu*

Čitave te večeri gospođa Rid je stajala čas levo, čas desno, čas ispred svog novog portreta, što je kod mene izazivalo nervozu. Za ovu priliku, obukla je istu crnu haljinu i dijamantsku ogrlicu koju je nosila kada mi je pozirala. S obzirom na okolnosti, poređenja između božijeg i mog dela bila su neizbežna. Usuđujem se da kažem da je Gospodnji original, u izvesnoj meri, zaostajao za mojom umetničkom verzijom. Dok se, u svojoj beskrajnoj mudrosti, Svevišnji opredelio za širokogrudost u stvaranju njenog nosa i smatrao za potrebno da ostavi znatniji razmak između prednjih zuba, ja sam zbio redove, i njene crte lica učinio nešto običnijim, i lepšim. Koristeći svetloružičaste nijanse i štedljivo nanoseći tamne tonove, dodao sam mladalački sjaj i elastičnost koži, okrećući kazaljke sata unazad, u vreme kada nije bilo potrebe za ovakvim izmenama.

Možda je gospođa Rid bila potpuno nesvesna ovih razlika, ili je pak, zapažajući ih, verovala da će boraveći u neposrednoj blizini svoga ulepšanog lika, uspeti da ih trajno poveže u svesti svojih prijatelja i rođaka. Možda se nadala da bi tako mogla izazvati nekakvu natprirodnu zamenu svoje krvi i mesa, i slike, kakva je opisana u nedavno objavljenom Vajldovom romanu, Slika Dorijana Greja. Kakav god bio razlog tome, činilo se da blista od radosti. Što se tiče nas ostalih, svi smo bili nevoljni učesnici u zaveri

prikrivanja istine. Na sreću, njen muž je povodom promocije ove slike uložio čitavo bogatstvo u dobar šampanjac, i izdašno nas nudio da pijemo.

Mnogi od pedesetak prisutnih gostiju osetili su potrebu da mi priđu i pohvale moj rad, tako da bih, u odsustvu alkohola, verovatno neprestano treptao.

„Pjambo, zlatna ribica u staklenoj zdeli na stolu pored gospođe Rid je fantastično naslikana. Odavde mogu da prebrojim sve krljušti.“

„Oni cvetovi potočarke, u kineskoj vazi, u pozadini, koji polako venu, izgledaju kao pravi.“

„Niko ne ume da uhvati nabore tkanine kao ti, i, bože moj, kako ti dijamanti blistaju.“

Uljudno sam zahvaljivao svima, znajući da ću u narednih godinu dana za neke od njih učiniti upravo to što sam učinio za gospođu Rid. Kada sam već pomislio da će me konačno svi ostaviti na miru, polako mi je prišao kolega koji se takođe bavio prefinjenom umetnošću slikanja portreta, Šenc. Bio je to čovek niskoga rasta, sa jednom od onih kratko potkresanih šiljatih bradica, poznat kao veliki pristalica načela prerafaelitskog bratstva¹, i portretima nekih nižih članova vanderbiltskog klana. Skrivajući svoj đavol-

1 Prerafaelitsko bratstvo, osnovano 1848, postojalo je samo pet godina, ali je ostvarilo veliki uticaj na umetnost i dizajn kasnog devetnaestog veka. Prerafaelisti su težili ponovnom otkrivanju srednjovekovne jednostavnosti i čistote izgubljenih u paganskom šarenilu razvijene renesanse, što je, po njihovom mišljenju, bilo tipično predstavljeno delima Rafaela (prim. prev.)

ski osmeh velikom cigarom, posmatrao je portret na drugom kraju prostorije.

„Dobro obavljén posao, Pjambo“, reče on, a zatim se polako okrete i pogleda u mene.

„Uzmi još šampanjca“, prošaputao sam, a on se tiho nasmejao.

„Rekao bih da izgleda veoma *sveže*“, reče on. „Da, baš sveže.“

„Sprovodim jednu anketu“, rekoh mu, „o tome da li je bolja zlatna ribica, ili potočarke.“

„Ja glasam za nos“, rekao je. „Originalna i ekonomska upotreba boje.“

„Mislim da se to i Ridu najviše dopalo. Platilo mi je basnoslovno.“

„I treba“, reče Šenc. „Upravo je tvoja veština navela gđu Rid da potpuno zaboravi muževljevu nepromišljenost sa onom mladom prodavačicom iz Mejsijeve robne kuće. Ne bi pomogao ni silni novac koji štancuju njegove fabrike cipela; samo su tvoje sposobnosti mogle da mu spasu brak i ugled.“

„Bog zna da je to mnogo više od slikarstva“, rekoh ja. „Ko je *tvoja* sledeća žrtva?“

„Upravo sam večeras dobio porudžbinu da oveko većim korpulentne naslednike porodice Hatstel. Par prežderanih malih monstruma, koje treba onesvestiti laudanumom da bi uopšte mogli da poziraju.“ Odlažeći, podigao je čašu sa šampanjcem i nazdravio. „Za umetnost“, reče, kada su se dotakle ivice tankih kristalnih čaša.

Kada je Šenc otišao, seo sam u ugao pored palme

i zapalio cigaretu, skrivajući se iza kolutova dima. Već sam bio popio previše šampanjca, i u glavi mi se mutilo. Svetlo što se odbijalo od kristalnog lustera sa svećama koji je visio u sredini sobe, zajedno sa sjajem dragulja na lepšim polovinama parova novopečenih bogataša njujorškog visokog društva, skoro me je zaslepilo. Povremeno su me zapljuskivali odlomci razgovora iz mora okupljenih gostiju, i u nekoliko minuta čuo sam komentare o svim aktuelnim događajima, od otvaranja Kolumbijske izložbe u Čikagu, do najnovijih ludosti onog klinca u pidžami, junaka „Hoganove ulice“, novog stripa u časopisu *World*.

U magnovenju sam shvatio da nisam samo želeo već i *morao* da odem odatle. U poslednje vreme proveo sam više vremena u jarko osvetljenim salonima, opijajući se do granice svesti, nego što sam držao četkicu u ruci. Tog trenutka grupica gostiju se razmakla, i s naporom usmeravajući pogled, ugledao sam gospođu Rid kako stoji sama, i posmatra svoj portret. Iako mi je bila okrenuta leđima, video sam kako polako diže ruku i dodiruje svoje lice. Zatim se brzo okrenula i otišla. Trenutak kasnije, vidik mi je zaklonila žena u zelenoj svilenoj haljini, čija me je boja podsetila na moju mučninu. Ugasio sam cigaretu u saksiju sa palmom i polako ustao. Srećom, bio sam pošteđen probijanja kroz gomilu, jer sam odmah pronašao služavku i zamolio je da mi donese kaput i šešir.

Planirao sam da odem brzo i neopaženo, ali kada sam krenuo ka stepenicama koje su vodile ulaznim vratima, pozvao me je Rid.

„Pjambo“, doviknu on, „niste valjda već krenuli.“

Okrenuo sam se i video ga kako stoji i maše, poluzatvorenih očiju. Osmehivao se veštačkim osmehom, stisnutih usta, koji bi svakome osim slikaru portreta, izvežbanom da uoči psihički sadržaj izraza lica, delovao krajnje dobroćudno. Bio je zgodan, modernog izgleda, sa zulufima i brkovima, i crtama koje kao da je isklesao SenGoden. Bio je takođe i, van svake sumnje, srećan čovek, ali kažem vam, ja sam u njegovom držanju video samo podmuklu dvoličnost.

„Vi ste ovde počasni gost“, reče on, prilazeći i stavljajući mi ruku na rame.

„Oprostite mi, gospodine Rid“, prošaputao sam, „ali moram da priznam, preterao sam sa ovim predivnim šampanjcem. Toliko mi se muti u glavi, moram malo da izađem na vazduh.“

Glasno se nasmejao, na šta su se neki od gostiju naglo okrenuli. Zbunjeno sam pogledao u njih, i među licima tih ljudi koji nisu znali o čemu se radi, ali su se, ipak, zajedno sa Ridom smejali na moj račun, video sam Šenca kako odmahuje glavom i gleda u plafon kao da mi kaže, „da, Rid je bahati idiot“.

„Pre nego što krenete, dozvolite mi da pozovem gospođu. Siguran sam da želi da vam se zahvali, i da vas isprati.“

„Dobro“, rekao sam. Rid nestade, a ja sam stajao zureći niz dugi niz stepenica ka vratima, kroz koja sam želeo da umaknem. Nekoliko trenutaka kasnije vratio se, zajedno sa svojom ženom.

„Pjambo ima neodložne poslove u gradu, dušo“,

reče joj on. „Zato je prinuđen da ode. Mislio sam da želiš da mu se zahvališ za portret.“

Gospođa Rid se nasmeši, i ja ponovo zapazih onaj razmak između njenih prednjih zuba. Ovih dana dok sam sedeo kraj nje, nisam je uopšte doživljavao kao ličnost. Bila je poslušna model i veoma ljubazna, ali nikada nisam ni pokušao da doprem do njene suštine, jer mi je njen muž unapred nagovestio, da njen duh nije tema ovog portreta.

Krenula je ka meni kao da će me poljubiti u obraz. U trenutku kada mi se primakla, osetio sam nešto više od bezizražajnog prisustva na koje sam se već navikao. Njene usne okrznuše moj obraz, i pre nego što se odmakla čuo sam kako je, tiho poput vlažne četkice koja klizi po platnu, prošaputala: „Mrtav pao dabogda.“ Kada je ponovo stala ispred mene tako da sam mogao da joj vidim lice, smešila se.

„Hvala vam, Pjambo“, rekla je. Rid je obrgli oko ramena, i stajali su tako zajedno, kao da poziraju za zajednički portret na temu bračne sreće. Sposobnost zapažanja, koju sam godinama razvijao da bih mogao da zavirim u duše svojih modela, a koju sam u poslednje vreme zanemario, da bih stvarao ono što je Šenc nazvao *svežim* izgledom, odjednom se probudila, i ugledao sam bledu, smrtno umornu ženu u zagr-ljaju vampira. Okrenuo sam se i pobegao, teturajući niz stepenice, sa osećanjem kao da sam okrenuo leđa detetu koje nestaje u ledenim talasima reke.

Prošao sam pored fijakera koje je Rid unajmio da vrate njegove goste kući. Okrenuvši se nalevo, pošao sam Petom avenijom, još uvek omamljen od šampanjca i šapata gospođe Rid. Podigao sam kragnu kaputa i spustio obod šešira, jer leto kao da se iznenada završilo za vreme Ridove zabave. Hladan vetar duvao mi je u leđa, noseći pored mog levog ramena požuteli list novina. Proleteo je pored gasnih svetiljki kao duh toplih dana. Bilo je kasno, i imao sam dosta da pešačim do svog stana u Gramersi parku, ali mi je iznad svega bio potreban svež vazduh, kretanje, i ova noć, kao protivotrov ustajalosti pretrpanog salona i veštačke, sablasne svetlosti onog prokletog svećnjaka.

Gradske ulice bile su opasno mesto u ovo gluvo doba, ali sam bio siguran da nijedan napasnik koga tu budem sreo, neće biti podmukao kao Rid. Odmahnulo sam glavom, pomislivši šta je sve njegova jadna žena morala da istrpi, i kako sam i sâm bio dobrovoljni, premda uglavnom nesvesni saučesnik u njenoj torturi. Sada sam shvatao da je ona od početka znala u čemu je stvar. Najverovatnije zbog dece, ali možda i sopstvenog opstanka, pretvarala se da je očarana Ridovim pretvorništvom. Ako je to i bilo njeno prvo poniženje bio sam siguran da neće biti i poslednje, ali će sada, kod svakog sledećeg nasrtaja na dostojanstvo ta ljupka, besmrtna lepota moje slike zauvek stajati kao svedok sve veće nakaznosti njenog braka